

ÉSZLELÉSI ÉLMÉNYEM

A Meteor történetében első ízben hirdettünk meg cikkpályázatot fiatalok számára. Az „Észlelési élményem” c. pályázat kiírása szerint olyan írásokat vártunk, amelyek az égi eseményekben rendkívül gazdag 2003-as évben szerzett élményekről adnak számot. Összesen tíz pályamunka érkezett – mindenképp meg kell említeni, hogy a szerzők közül csak négy tagja az MCSE-nek. Bizony, ennél jóval nagyobb aktivitásra számítottunk! A bírálók (Kiss László, Kereszturi Ákos és Mizser Attila) végül a következő három pályázó munkáját tartották díjazásra érdemesnek: 1. Szalai Tamás: Különös napkelte, 2. Pápics Péter: Flóra és a Kanári-szigetek vulkanikus platója, 3. Novák Richárd: A 2003. november 20-i sarki fény. Az első három helyezett írást jelen számunkban közöljük.

Szalai Tamás 15 ezer Ft-os pénzjutalomban részesült, továbbá ingyenes részvételt nyert az idei ágasvári ifjúsági táborba. Pápics Péter jutalma 10 ezer Ft és egy WA nagylátómezejű okulár (a Távcső Diszkont felajánása), míg Novák Richárd könyvjutalmat kapott. Gratulálunk!

Különös napkelte

2003. május 31-e akár egy átlagos szombat is lehetett volna; bár az, hogy a soproni Citadella falainál mintegy negyvenen várják a napfelkeltét, egyáltalán nem nevezhető megszokott dolognak. Az a néhány ember viszont, aki hétfégi pihenését feláldozva a domboldalon ácsorgott, jól tudta, hogy ez a reggel valami különlegeset hoz majd – egy röpke csodát.

Aznap hajnalban edesapámmal elsőként értünk fel a Citadella „ormaira”. Bár a napkeltéig még csaknem egy óra hátra volt, rögtön nekiláttunk a távcső és a fényképezőállvány felállításának. Természetesen – a többi amatőrcsillagászhoz hasonlóan – én is jó előre felkészültem a részleges napfogyatkozás megfigyelésére, így a konkrét észlelőhelyet már egy héttel korábban kiválasztottam. A város keleti irányban terül el a dombtól, de szerencsére sikerült olyan pozíciót találnom, ahonnan nézve sem a házak kéményei, sem a fák égbenyúló ágai nem zavarták a kilátást.

Kissé fáradtan szereltem össze 114 mm-es Newton-távcsövet, mivel előző nap egy kis baráti összejövetel keretében ünnepeltem 18. születésnapomat, s az alvásra nem sok idő jutott. Ráadásul reggel kilenctől esedékes volt egy többórás informatikavizsgám is, így gondolataim ide-oda cikáztak a távcső-összeállítási teendők és a tételsorok között. A domboldal közben lassan benépesedett: hajnali kutyasétáltatók, családok, fiatalok és idősebbek, ismeretlen és ismerős arcok (például egykori matektanárom) gyülekeztek a falnál, hogy tanúi legyenek a nem mindennapi eseménynek. Az MCSE soproni csoportjának (Stella Sopron) napfogyatkozás-bemutatóját előre hirdettük a helyi újságban, az interneten és a városi tv-ben egyaránt (engem ért a megtiszteltetés, hogy a péntek esti híradóban felhívhattam az érdeklődők figyelmét a jelenségre és invitálhattam őket a Citadellára). A Stellát a bemutatón Szabó Sándorral ketten képviseltük, míg a többiek egy másik – fotózás szempontjából előnyösebb – helyszínen követték végig a napfogyatkozást.

A nagy pillanat egyre közeledett, s feszült arcok kémlelték az eget. Előző este bo-
rult idő volt, de hajnalban oszlani kezdett a felhőzet; csupán egy, a horizont keleti ol-
dalan végighúzódnó vékony felhőcsík adott okot az aggodalomra. Néhány perccel
napkelte előtt azonban úgy tűnt, szerencsénk lesz.

Az előre megadott időpontnál két perccel később, 5:06 perckor kezdetét vette a cso-
da: a jól megszokott napkorong helyett egy keskeny, vöröses sarló csúcsa bukkant elő
a hegyek mögül! Az emberekből a csodálkozás és az áhítat hangjai törtek fel, ahogy
az „ismeretlen” égitest egyre inkább kiemelkedett a látóhatárból. Nemsokára előke-
rültek a hegesztőüvegek és az 1999-es teljes napfogyatkozásról megmaradt szemüve-
gek egyaránt; néhányan pedig digitális fényképezőgéppel vagy kis kézi kamerával
próbálták megörökíteni a jelenséget. A látvány engem is lenyűgözött: a vizsga körül
forgó gondolataim egy pillanat alatt semmivé foszlottak; az előttem lejártszódó égi
színjáték teljesen lekötötte a figyelmemet. Szememet eleinte alig vettem el a távcsőtől;
a pirosuló napsarló eszményi festményként töltötte ki a 25 mm-es okulár látómezejét.
Mivel azonban bemutatót hirdettünk, így az első percek gyönyörködése után termé-
szetesen a kilátogatókat is távcsővemhez invitáltam. Édesapám ezalatt lelkesen ké-
szítette a felvételeket a fotóállványra szerelt, 250 mm-es teleobjektívvel megtöltött
Praktikával.

A Nap sarlója gyors ütemben keskenyedett, s kb. negyed óra múlva a Hold a nap-
korong mintegy 81%-át rejtette el – ez volt a Magyarországról látható legnagyobb ki-
takarás. Nem sokkal a maximális fedés bekövetkezése után – mindannyiunk bánatára
- a Nap kezdett beleúszni a vékony felhőcsíkba, majd rövid időre el is tűnt. Pár perc
múlva azonban mindenért kárpótolva lettünk: a felhőből előbújó „napszaruvcskák”
emlékezetes látványt és nagyon jó fototémát nyújtottak. Fel is szereltem a – most már
napszűrő fóliával is ellátott – távcsőre egy Zenit fényképezőgépet, és okulárprojekció
révén készítettem néhány felvételt. Izgatottan állítottam be az expozíciós időket
(1/500 és 1/125 s közötti időkkel dolgoztam, és Kodak Gold 200 ASA-s filmet hasz-
náltam), és óvatosan fogtam az expozíciós zsinórt, hiszen ezek voltak életem első,
„éles” asztrofotói. Korábban is fényképeztem már a Napot és a Holdat, de ez volt az
első alkalom, hogy egy különleges (ráadásul igen ritkán látható) eseményt próbáltam
dokumentálni. A fotózás után folytattam bemutató tevékenységemet, s lelkesen vála-
szolgattam a távcsőbe pillantók kérdéseire. Az egyre növekvő napkorongon egy szép
napfoltcsoport is láthatóvá vált, ami tovább fokozta a Citadellára látogatók hangula-
tát (főleg miután a legelszántabb véleményalkotókat is sikerült meggyőzőnöm, hogy
azok a Nap felszínén látszó apró fekete foltok nem a tükrön lévő porszemek...). A
részletek megfigyelésének érdekében nagyobb (egy 9 mm-es okulárral elért 80-
szoros, illetve Barlow-fókuszskétszerező segítségével 160-szoros) nagyítást is alkalm-
maztam.

A kitartóbb észlelőkkel egészen a fogyatkozás végéig figyelemmel kísértük a Nap
alakváltozását. A múlt év egyik legjelesebb csillagászati eseménye negyed hét körül
ért véget; s a korán kelők azzal a tudattal térhettek haza, hogy megérte feláldozni a
szombat reggelüket, hiszen egy életre szóló élménnyel lettek gazdagabbak. Fél hét
körül én is az elégedettség jóleső érzésével, emelkedett lelkiállapotban szereltem szét
és pakoltam el a távcsővem, hogy a hazatérés és a gyors reggeli után indulhassak
vizsgázni.

A tavalyi év csillagászati eseményekben rendkívül gazdag volt, s nekem is volt al-
kalmam részt venni néhány felejthetetlen észlelésen. A május eleji Merkúr-

átvonuláskor közel 600 diák nézett bele a távcsövembe; de ugyanígy kellemes emlékek maradnak a nyári Mars-megfigyelések, az általam egy augusztusi hajlalon megpillantott tűzgömb látványa és a novemberi holdfogyatkozás egyaránt. A szívemhez talán azért áll mégis a május 31-i napfogyatkozás a legközelebb, mert itt egyszerre tudtam vizuális, távcsöves és fotografikus észlelést végezni (mindmáig ezek a legjobban sikerült asztróképeim), s ugyanakkor – a viszonylag nagy létszámú, lelkes kilátogatóknak köszönhetően – egy rendkívül jó hangulatú bemutató részese is lehettem. Arról nem is beszélve, hogy egy csillagásznak készülő ifjú számára egy napfogyatkozás születésnapj ajándéknak sem utolsó...

S hogy az élet milyen meglepetéseket tud okozni? Az aznapi informatikavizsgán szóbelizni is kellett, s egyesével mehettünk be a vizsgahelységbe. A terem ajtaján belépve az elnök és jómagam is meglepődve konstatáltuk, hogy már találkoztunk – pár órával korábban, a Citadellán...

SZALAI TAMÁS
szaszi@bdeg.sopron.hu

Flóra és a Kanári-szigetek vulkanikus platója

A 2003-as nyár – az érettségi és a felvételi kipihenése után – számos kiváló, de legalábbis a budapesti fényszennyezéshez szokott szem számára mindenképpen kivételes alkalmat adott csillagászati megfigyelések elvégzéséhez. A továbbiakban két érdekes, és számomra legalább részben az újdonság erejével ható élményemről szeretnék beszámolni.

Egy „kedves” kisbolygó. A történet lényegében 2000-ben kezdődött, mikor is első alkalommal vettem részt az ágasvári táborban, és egy csapásra beleszerettem a mátrai tájba, a csodás égbe. Visszatértem 2001-ben, és egy év kihagyás után 2003-ban is. Ebben az évben is – mint minden alkalommal – konkrét tervekkel érkeztem. Már napokkal a tábor előtt keresőtérképeket nyomtattam, és különböző planetárium-szoftverek segítségével előre átnéztem a később észlelés tárgyát képezendő égitesteket. Az évkönyvből már hónapokkal előbb értesültem arról, hogy a 8-as sorszámos viselő Flora nevű kisbolygó az én 10x50-es Vixen binokulárom számára is elérhető tartományba fényesedik a nyár folyamán. Számomra ez azért is jelentett kivételes örömet, mert legjobb barátomat is Flórának hívják, és mindig érdeklődéssel hallgattam, ha a csillagászatról meséltem neki. Szokásos változós programom mellé tehát beterveztem ennek az aszteroidának a felkeresését és rajzos észleléssel való megörökítését is. Az időjárás változékonysága miatt első éjjel (június 27/28.) kizárólag változócsillagok fényességbecslésével tudtam foglalkozni, de egy nap elteltével már a számítógép képernyőjén sokszor megfigyelt fővi kisbolygó megadott helyzete felé irányítottam binoklimat (mely egy nagyon stabil Manfrotto állványon rezgésmentes képet adott). A földközelsége körül (1,35 AU) járó 8-9 magnitúdós égitest delelési időpontja körül is csak 22° horizont fölötti magasságban tartózkodott, így a nyár közepi időpont miatt a kicsit párás levegőben ezzel a műszerrel nem is volt olyan könnyű a megpillantása, mint ahogy azt előzetesen gondoltam. Több percnyi nézelődés után sorra tűntek fel az egyre halványabb csillagok is a látómezőben (közben két teleszkopikus meteor is átszelte az LM-t, ezek rögzítését is megtettem), majd elfordí-